



A&W-rapport 1328

ECOLOGISCHE BEOORDELING REALISATIE LOEVESTEIN FASE 4 TE GORREDIJK

in opdracht van



GEMEENTE OPSTERLAND

A&W-rapport 1328

**ECOLOGISCHE BEOORDELING
REALISATIE LOEVESTEIN FASE 4 TE
GORREDIJK**

A.M. Strijkstra & E.W. de Vries



Projectnummer	Projectleider	Status
1435loe	E.W. de Vries	Eindrapport
Autorisatie	Paraaf	Datum
Goedgekeurd	R. Strijkstra	23 december 2009

STRIJKSTRA, A.M., E.W. DE VRIES. 2009.

Ecologische beoordeling realisatie Loevestein fase 4 te Gorredijk. A&W-rapport 1328. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv, Feanwâlden.

OPDRACHTGEVER

Gemeente Opsterland
Postbus 10 000, 9244 ZP Beetsterzwaag
Telefoon 0512-386222

FOTO VOORPLAAT

Zilveren maan, Trijehûs, Kemphanen, Ringslang:
Benny Klazenga, Katlijk

UITVOERDER

Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv
Postbus 32, 9269 ZR Feanwâlden
Telefoon (0511) 47 47 64, Fax (0511) 47 27 40
E-mail: info@altwym.nl
Web: www.altwym.nl

INHOUD

1. INLEIDING	1
2. SITUATIESCHETS EN PLANNEN	3
2.1. Situatieschets plangebied	3
2.2. Inrichtingsplannen	3
3. RELEVANTE NATUURWAARDEN	5
3.1. Beschermde gebieden	5
3.2. Beschermde soorten	7
4. EFFECTBEPALING EN BEOORDELING	15
4.1. Algemeen	15
4.2. Effecten op beschermde gebieden en beoordeling	15
4.3. Effecten op beschermde soorten en beoordeling	16
4.4. Samenvattende tabel	18
5. CONCLUSIES	21
5.1. Conclusies m.b.t. beschermde gebieden	21
5.2. Conclusies m.b.t. beschermde soorten	21
LITERATUUR	23

Bijlage 1 Relevante natuurwetgeving

1. INLEIDING

Aanleiding

De gemeente Opsterland ontwikkelt aan de (zuid)oostkant van het dorp Gorredijk de woonwijk Loevestein. Deze ligt grofweg tussen de Stationsweg aan de noordkant, de bestaande bebouwing van Gorredijk en een brede boomsingel aan de westkant, de Korte en Lange Wijk aan de oostkant en de Opsterlandse Compagnonsvaart aan zuidwestkant.

Een deel van de uitbreiding is reeds aangelegd, zowel in het centrale deel van het gebied als langs de oostkant tegen het huidige dorp Gorredijk (fase 3). De verdere uitbreiding in zuidelijke richting is in het bestemmingsplan Gorredijk-Loevestein (2000) opgenomen. De gemeente Opsterland wil nu verder gaan met de ontwikkeling van de gebieden in het zuidelijk gedeelte van de geplande woonwijk (fase 4). De ontsluitingsweg vanaf de Nijewei (N392) naar de toekomstige woonwijk wordt al aangelegd.

Verdere planvorming is in ontwikkeling en in voorbereiding. In het kader van deze planvorming is een totaalbeeld gewenst van alle uitgevoerde ecologisch onderzoek om te beoordelen of de plannen voor fase 4 stuiten op conflicten met de vigerende natuurwetgeving.

Voorafgaand onderzoek binnen dit gebied door Altenburg & Wymenga is beschreven in een aantal rapportages, waaronder onderzoeksrapportages en updates. De gemeente Opsterland heeft Altenburg & Wymenga verzocht om deze rapportages te bundelen en te actualiseren tot een totaaloverzicht van de ecologische situatie van de plannen voor Loevestein fase 4 met betrekking tot actuele vigerende natuurwetgeving.

Doel

Dit rapport is een bundeling van eerdere ecologische beoordelingen (in 2004, 2006 en 2008) en uitgevoerd veldonderzoek (in 2003, 2004, 2008 en 2009) en een update van deze rapportages. In dit rapport worden de plannen voor fase 4 (voor zover niet uitgevoerd) beoordeeld in het kader van de in 2009 vigerende natuurwetgeving. De effecten van de beoogde plannen worden daarbij beoordeeld in het licht van de huidige stand van zaken wat betreft wetgeving en kennis over het plangebied.

Beoordeling betreft de Natuurbeschermingswet, de Nota Ruimte (Ecologische Hoofdstructuur) en de Flora- en faunawet. Indien van toepassing, worden aanbevelingen gedaan voor mitigatie en eventueel noodzakelijk aanvullend onderzoek.

Inhoud van het rapport

Het rapport is opgebouwd uit de volgende hoofdstukken:

- De voorgenomen plannen: in dit hoofdstuk wordt het onderzoeksgebied afgebakend en wordt een beschrijving gegeven van de aard van de activiteit en aspecten met betrekking tot aanleg en gebruik (hoofdstuk 2).
- Relevante natuurwaarden: in dit hoofdstuk worden de relevante beschermde natuurwaarden in en nabij het onderzoeksgebied beschreven (hoofdstuk 3). In dit hoofdstuk worden onderzoeksresultaten uit eerdere rapportages ondergebracht.

- Effectbepaling en beoordeling: hier wordt bepaald wat het effect van de herinrichting op de natuurwaarden is en wordt een beoordeling gegeven in het kader van de natuurwetgeving (hoofdstuk 4).
- Conclusies: In dit hoofdstuk wordt de beoordeling in het kader van de natuurwetgeving kort samengevat en wordt vermeld welke consequenties daaraan verbonden zijn (hoofdstuk 5).

Aanpak

Voor hoofdstuk 2 is uitgegaan van de informatie die verstrekt is door de opdrachtgever. Het hoofdstuk met de relevante natuurwaarden (hoofdstuk 3) is gebaseerd op twee benaderingswijzen. Ten eerste zijn recente bronnen geraadpleegd (verspreidingsatlassen, overzichtswerken, onderzoeksrapporten en websites) over de aanwezigheid van beschermde gebieden en soorten in en nabij het plangebied.

Ten tweede zijn oriënterende veldbezoeken afgelegd waarbij is gelet op de aanwezigheid van en mogelijkheden voor beschermde en/of kritische soorten. Tevens is veldonderzoek uitgevoerd dat was toegespitst op de aanwezigheid van bepaalde beschermde soorten, zoals Ringslang en vissen. De hoofdstukken 4 en 5 zijn vervolgens uitgewerkt aan de hand van de informatie in de hoofdstukken 2 en 3.

Altenburg & Wymenga presenteert in dit rapport de resultaten van een onafhankelijk ecologisch onderzoek. Het onderzoek spreekt zich niet uit over de wenselijkheid van het onderhavige plan of een bepaalde ontwikkeling. Landschappelijke, archeologische of cultuurhistorische waarden komen niet aan de orde. Aan deze ecologische beoordeling kunnen geen rechten worden ontleend.

2. SITUATIESCHETS EN PLANNEN

2.1. SITUATIESCHETS PLANGEBIED

Het plangebied van fase 4 (ongeveer 36 ha) ligt aan de zuidoostkant van het dorp Gorredijk. Het gebied wordt aan de noordkant begrensd door de al gerealiseerde bebouwing van de woonwijk Loevestein in wording. Aan de westkant van het plangebied loopt een brede bosstrook met relatief jonge bomen, aangeplant in de 70-er jaren van de vorige eeuw. De zuidgrens van het plangebied fase 4 is ruwweg de lijn die van het zuidelijke einde van de bosstrook een rechte hoek maakt op de Lange Wijk, die de oostgrens vormt van het plangebied.

Midden door het plangebied ligt een strook van enkele tientallen meters breed voor de ontsluitingsweg vanuit de wijk naar de Nijewei. De aanleg van deze ontsluitingsweg is reeds gestart en de grondwerken hiervoor waren in september 2009 bijna voltooid. De strook van de ontsluitingsweg wordt daarom bij deze ecologische beoordeling niet meer meegenomen.

Het plangebied bestaat in de huidige situatie voornamelijk uit intensief tot matig intensief gebruikte agrarische graslanden. In het zuiden en westen van het plangebied liggen relatief kruidenrijke graslanden. Er is sprake van een regelmatige strokenverkaveling waarbij de percelen worden omsloten door kleine, smalle sloten en enkele bredere vaarten ('wijken', in noord-zuid richting). Centraal in het plangebied lopen enkele bredere wijken die vroeger waren aangesloten op de Opsterlandse Compagnonsvaart. De vergraving van twee van deze brede wijken is grotendeels voltooid in september 2009.

2.2. INRICHTINGSPLANNEN

Relevante projecten

De plannen voor de inrichting bestaan uit de aanleg van een nieuwe woonwijk. Het eerste gedeelte van fase 4 aan de noordzijde van het plangebied voorziet in het bouwen van bij benadering 190 woningen, zowel vrijstaande woningen als half-vrijstaande woningen, rijenwoningen en appartementen. De inrichting van de bebouwing voor fase 4 wordt gekenmerkt door groen- en waterstructuren. De groen- en waterstructuur bestaat uit een aantal noord-zuid lijnen. Er zijn drie stevige waterlijnen in het plan: twee brede vaarten en een aantal waterpartijen aan de oostkant. Hiertoe worden twee bestaande brede watergangen in het plangebied verbreed en aangepast. Kleinere sloten worden gedempt. De westzijde van het plan bestaat uit bos in allerlei variaties, wat wordt aangelegd tegen de bestaande bosstrook. Naast het bosgebied aan de westzijde van het plangebied bevinden zich ook groengebieden, verspreid over het plan. De brede bosstrook aan de westkant van het plangebied wordt zo in het plan ingepast.

Werkzaamheden

De werkzaamheden voor het bouwrijp maken en het inrichten zullen bestaan uit het vergraven van het terrein, het verbreden en aanpassen van grote watergangen en het dempen van kleine sloten. Dit gebeurt met groot materieel. Intensieve graafwerkzaamheden voor de ontsluitingsweg en de aanpassingen aan de grote watergangen zijn in uitvoering. Over het tijdsverloop en planning van de werkzaamheden van fase 4 is nog geen exacte informatie bekend.



Foto's 1-4.

Overzichtsfoto's van de actuele situatie in het plangebied (29 september 2009). Grote vergravingen ten behoeve van de aanleg van de verbrede waterlopen (linksboven) en de ontsluitingsweg tussen de brug over de Opsterlandse Compagnonsvaart naar de N392 toe (linksonder) in fase 4 gebied (rechtsboven, naar noord, rechtsonder vanuit fase 3 naar zuid) zijn in volle gang. De foto rechtsboven geeft nog een indruk van de onveranderde situatie met grasland, een brede vaart, en aan de linkerkant de bosstrook. (foto's A&W).

3. RELEVANTE NATUURWAARDEN

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van natuurwaarden die aanwezig zijn binnen en in de omgeving van het plangebied en die tevens beschermd zijn in het kader van ecologische wet- en regelgeving. Er wordt nader ingegaan op natuurwaarden die door hun aanwezigheid/nabijheid mogelijk beïnvloed kunnen worden door de werkzaamheden ten behoeve van de herinrichting van het plangebied. Een overzicht van relevante natuurwetgeving is gegeven in bijlage 1.

3.1. BESCHERMDE GEBIEDEN

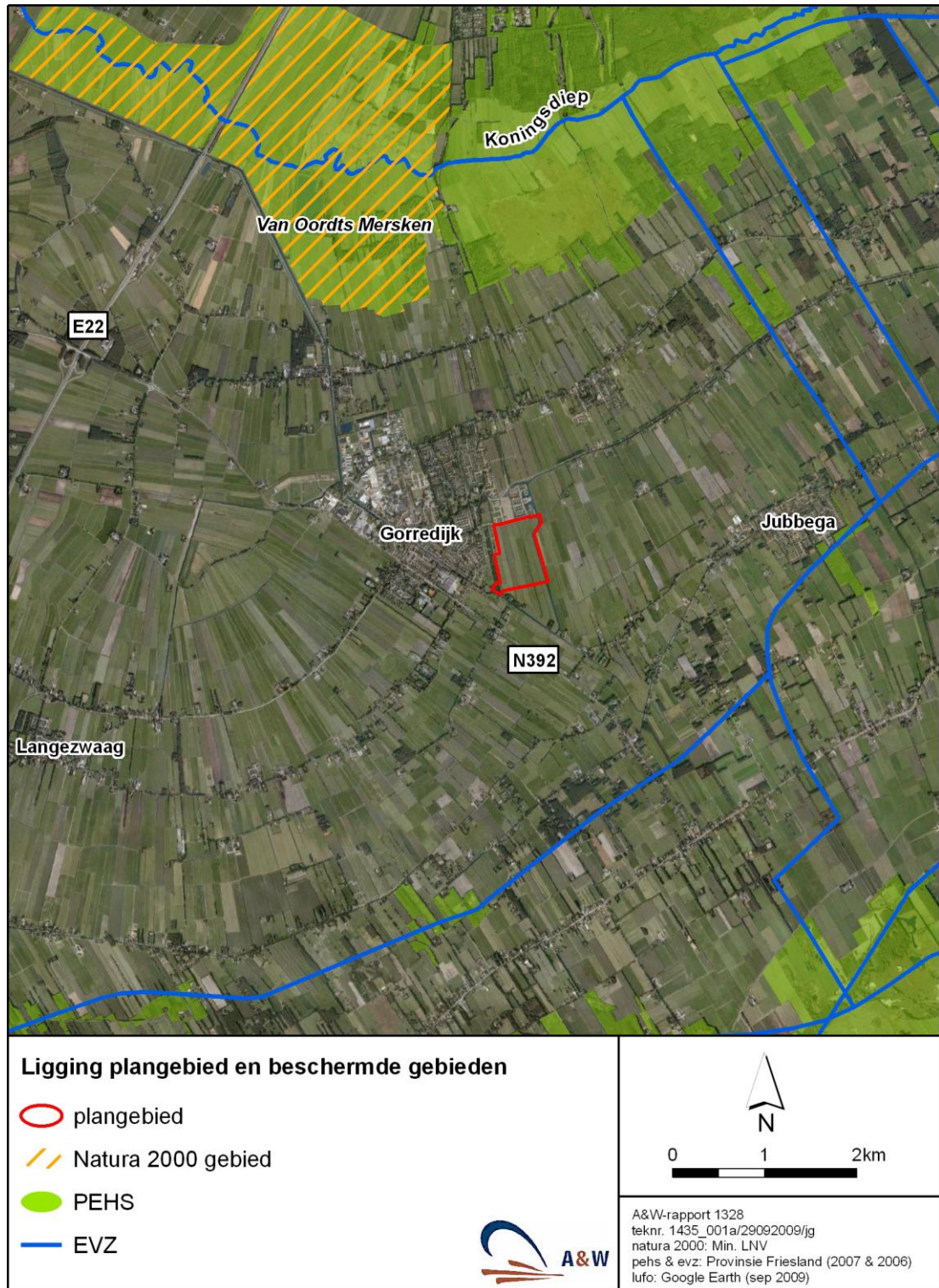
Gebiedsbescherming houdt in dat gebieden met bijzondere natuurwaarden wettelijk zijn beschermd. Hierbij gaat het om gebieden die deel uitmaken van het Natura 2000-netwerk (Natura 2000-gebieden) en Beschermd natuurmonumenten, de (Provinciale) Ecologische Hoofdstructuur ((P)EHS), natuurreservaten en andere beschermde gebieden, zoals ganzenfoeragegebied en weidevogelgebied.

Natura 2000 gebieden

Een belangrijke wijziging in gebiedsbescherming sinds 2004 is dat per 1 oktober 2005 de wettelijke bescherming van als belangrijk aangemerkte natuurgebieden is geregeld in de Natuurbeschermingswet. De binnen deze wet aangewezen Natura 2000-gebieden verankeren de bescherming van de door Europese wetgeving aangewezen Vogelrichtlijn- en/of Habitatrichtlijn gebieden (speciale beschermingszones) in nationale wetgeving.

Habitatrichtlijngebieden zijn aangewezen vanwege bijzondere habitats en soorten. Vogelrichtlijngebieden zijn aangewezen ter bescherming van leefgebieden van bedreigde vogels en trekvogels. De soorten en habitats waarvoor een gebied is aangewezen, worden 'kwalificerende waarden' genoemd. Effecten op kwalificerende waarden vormen een overtreding van de Natuurbeschermingswet. Dit is verboden als ze plaatsvinden binnen een Natura 2000-gebied. Echter, de wetgeving voorziet ook in bescherming van kwalificerende waarden buiten een Natura 2000-gebied, als er een belangrijke ecologische relatie bestaat met het Natura 2000 gebied. Daarmee is alleen afstand van een herinrichting ten opzichte van een Natura 2000-gebied niet genoeg om niet in conflict te kunnen zijn met de Natuurbeschermingswet. Voor kwalificerende waarden die over grotere afstand een ecologische relatie kunnen hebben met nabijgelegen Natura 2000-gebieden (zoals bijvoorbeeld foeragerende vogels en foeragerende of doortrekkende vleermuizen), moet mogelijke negatieve effecten op afstand van Natura 2000-gebieden ook worden beoordeeld.

Het plangebied maakt geen deel uit van een Natura 2000 gebied (www.minlnv.nl; figuur 1). Het plangebied ligt op 2 km afstand van het Natura 2000-gebied Van Oordt's Mersken, behorende tot het Natura 2000-landschap 'Beekdalen'. De kwalificerende waarden van Van Oordt's Mersken betreft de habitattypen Vochtige heide, Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems en Grasland met *Molinia* op kalkhoudende, venige, of lemige kleibodem. Als kwalificerende waarden worden verder de vissoorten Grote modderkruiper en Kleine modderkruiper genoemd, en de vogelsoorten Brandgans, Kemphaan en de doortrekkende vogelsoorten Kolgans, Smient en Paapje.



Figuur 1.

De ligging van het plangebied fase 4 en van de woonwijk Loevestein in ontwikkeling en de beschermde gebieden in de omgeving. Het plangebied ligt ten zuidoosten van het dorp.

Van deze kwalificerende waarden is de Grote modderkruiper waargenomen in een kilometerhok op 1 km afstand van het plangebied (Digitale Natuuratlas Fryslân) en de Kleine modderkruiper is door onderzoekers van Altenburg & Wymenga in het plangebied zelf gevangen (zie 3.2 Relevante soortgroepen, vissen). De afstand ten opzichte van het Natura 2000-gebied Van Oordt's Mersken is te groot voor een directe belangrijke ecologische relatie voor deze soorten. Verder is het niet waarschijnlijk dat met het verlies van het plangebied de kernpopulatie van deze vissoorten in de omgeving onder druk komt te staan. Ook voor de vogelwaarden van het Natura 2000-gebied worden geen belangrijke ecologische relaties verwacht tussen dat gebied en het plangebied. Ook voor wat betreft de overige Natura 2000 waarden is er geen ecologische relatie met het plangebied.

Ecologische hoofdstructuur

Het plangebied is geen onderdeel van de Provinciale Ecologische Hoofdstructuur (PEHS) en is geen onderdeel van een Ecologische verbindingszone (EVZ). De dichtstbijzijnde EHS gebieden liggen ten noorden rond het Koningsdiep en ten zuiden rond de Tjonger (zie figuur 1).

Ganzenfoerageergebieden

Als gevolg van landelijke regels over schadebestrijding bij overwinterende vogels op boerenland, moeten provincies gebieden aanwijzen waar alle ganzensoorten en Smienten met rust worden gelaten. De provincie Fryslân heeft hiertoe een aantal ganzenfoerageergebieden aangewezen. Het plangebied en de omgeving daarvan maken geen deel uit van een dergelijk ganzenfoeragegebied

Overige gebiedsbescherming

In het Streekplan Fryslân is vastgelegd dat goede weidevogelgebieden die door ruimtelijke ingrepen verloren gaan, gecompenseerd dienen te worden. Belangrijke weidevogelgebieden zijn in het Werkplan Weidevogels (Provincie Fryslân 2006) gedefinieerd als gebieden met openheid en rust (kaart 15b bij het Streekplan, via www.fryslan.nl). Een deel van het plangebied en de directe omgeving daarvan liggen, behoudens de verstoringszone van de huidige bebouwing, wegen en opgaande begroeiing, in een dergelijk gebied.

3.2. BESCHERMDE SOORTEN

Algemeen

Om te bepalen welke wettelijk beschermde soorten mogelijk in of nabij het plangebied voorkomen, zijn in eerste instantie diverse bronnen met verspreidingsgegevens geraadpleegd. Deze gegevens worden gepresenteerd op niveau van kilometerhokken of 5x5 km grote uurhokken. Belangrijke bronnen zijn onder andere geweest: Digitale Natuuratlas Fryslân (via www.fryslan.nl), EIS *et al.* 2007 (ongewervelde diersoorten), RAVON 2007 (reptielen, amfibieën en vissen), Vos 2007 (vleermuizen en overige zoogdieren).

Uit deze inventarisatie en gezien de biotopen in (grasland en sloten) en rond (bosstrook, vaarten) het plangebied, moet rekening worden gehouden met soorten die wettelijk beschermd zijn. Deze behoren tot de volgende soortgroepen: ongewervelde diersoorten, amfibieën, reptielen, vogels, vleermuizen en overige zoogdieren. Deze worden hieronder onder 'Relevante soortgroepen' verder toegelicht.

Op basis van de ligging van het plangebied, de aanwezige biotopen en de aard van de voorgenomen plannen, is het niet waarschijnlijk dat andere soorten of soortgroepen dan de

bovengenoemde kunnen worden beïnvloed. Deze niet-relevante soortgroepen zijn hieronder ook beschreven.

In de loop van de ontwikkeling van de plannen in het gebied zijn verschillende onderzoeken uitgevoerd naar de aanwezigheid van bepaalde beschermde flora en fauna. Het gaat hierbij om gericht onderzoek naar vissen, amfibieën, Ringslangen en vleermuizen. Het gaat om onderzoek dat in de zomers van 2003, 2008 en 2009 is uitgevoerd. De resultaten hiervan worden ook hieronder besproken.

Niet-relevante soortgroepen

Libellen

In 2003 is door medewerkers van Altenburg & Wymenga veldonderzoek uitgevoerd naar de aanwezigheid van libellensoorten in het plangebied. Hierbij zijn voornamelijk algemeen voorkomende soorten aangetroffen, waaronder Azuurwaterjuffer, Variabele waterjuffer, Lantaarntje, Blauwe glazenmaker, Bruine glazenmaker, Paardenbijter, Grote keizerlibel, Platbuik, Gewone oeverlibel, Zwarte heidelibel en Steenrode heidelibel. Ook is in het plangebied de Vroege glazenmaker (Rode Lijst) waargenomen.

In later onderzoek in 2008 en 2009 zijn eveneens algemene soorten zoals de Gewone pantserjuffer, Houtpantserjuffer, Grote roodoogjuffer, Kleine roodoogjuffer, Lantaarntje, Bruine glazenmaker, Paardenbijter, Gewone oeverlibel, Bloedrode heidelibel, Steenrode heidelibel en ook de Rode Lijst soort Vroege glazenmaker aangetroffen.

Uit literatuur blijkt verder dat de Venwitsnuitlibel (Rode Lijst) voorkomt in het atlashok (5x5 km) en de Groene glazenmaker (Rode Lijst: bedreigd, Habitatrichtlijn, bijlage IV) voorkomt in het kilometerhok (1x1 km) waarin het plangebied ligt. Tijdens het veldwerk in 2003 en 2009 zijn deze soorten niet in het plangebied aangetroffen. Voor de Venwitsnuitlibel komt in het plangebied geen geschikt habitat voor om zich voort te planten.

In augustus 2002 zijn twee exemplaren van de Groene glazenmaker waargenomen langs een sloot in het zuidoosten van het plangebied (waarnemingen A&W). Ook in 2008 is een Groene glazenmaker in het plangebied gezien. In beide jaren was geen Krabbenscheer in de omgeving aanwezig. Vrijwel zeker ging het om zwervers vanuit een nabijgelegen populatie (Brennikmeijer & Wymenga 2002). Voortplanting is in het plangebied bij gebrek aan geschikt habitat (de noodzakelijke dichtheid aan Krabbenscheer) niet mogelijk.

Samenvattend zijn libellen in het plangebied zowel in 2003 als in 2008 en 2009 intensief geïnventariseerd. Er zijn verschillende algemene soorten aangetroffen en een enkele Rode-Lijstsoort. Beschermde soorten zijn niet aangetroffen, afgezien van de Groene glazenmaker die bij gebrek aan goed habitat niet anders dan sporadisch zwervend voor kan komen in het plangebied.

Dagvlinders

Voor dagvlinders is de aanwezigheid van 'waardplanten', de voedselplanten van de rupsen en 'nectarplanten', de voedselplanten van de vlinders, van belang. Vlinders worden vooral aangetrokken door bloemrijke ruigten met soorten als Wilgenroosje, Kattenstaart, Gewone wederik, Koninginnekruid en distels. (Vlinderwerkgroep Fryslân & De Vlinderstichting 2000, Digitale Natuuratlas Fryslân). Dergelijke planten zijn in het onderzoeksgebied weinig aanwezig, langs de oevers van sloten. Het open grasland van het plangebied is, gezien het agrarisch gebruik, niet geschikt voor kritische en beschermde soorten dagvlinders. De

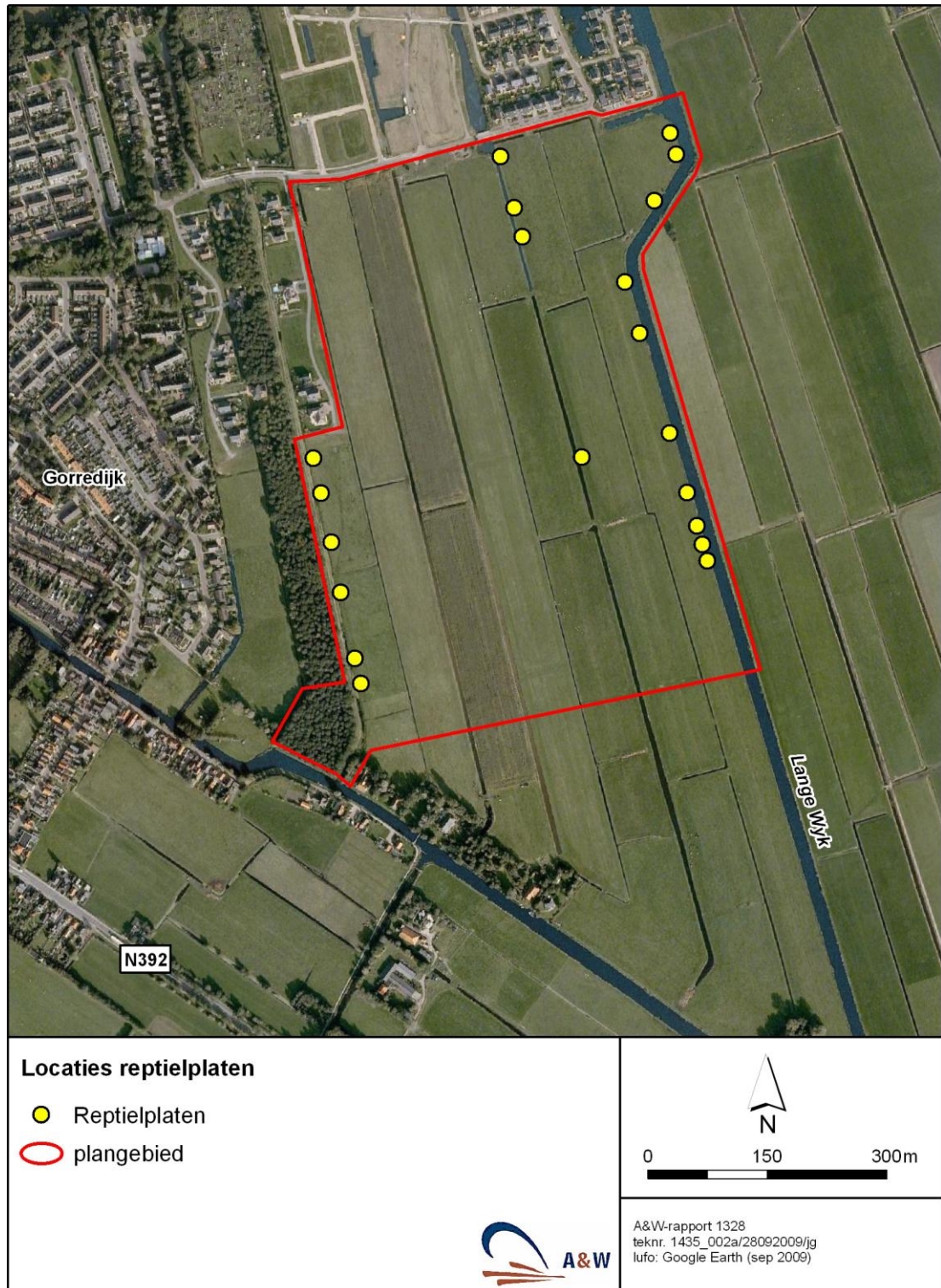
houtsingels zijn van belang voor een aantal soorten vlinders om in te schuilen, terwijl ze foerageren in het open terrein.

De Vlinderatlas vermeldt voornamelijk algemene tot zeer algemene vlinders voor de omgeving van het plangebied (Vlinderwerkgroep Fryslân & De Vlinderstichting 2000). Tijdens veldonderzoek zijn in de zomer van 2003 alleen algemene dagvlinders aangetroffen, waaronder Bont zandoogje, Klein koolwitje, Kleine vos, Zwartsprietdikkopje, Bruin zandoogje, Oranje zandoogje en Koevinkje. Daarnaast is een Zuid-Europese trekvlinder waargenomen, de Oranje luzernevlinder. Deze soort is in 2003 massaal waargenomen in ons land waarschijnlijk vanwege het toen extreem warme weer.

Dagvlinders zijn in het plangebied in 2003 geïnventariseerd. Er zijn verschillende algemene soorten aangetroffen. Beschermde soorten dagvlinders zijn toen niet in het plangebied aangetroffen. Bij onderzoek in juli/augustus 2009 is dit algemene beeld weer aanwezig: er zijn ook alleen algemene dagvlinders in het plangebied aangetroffen, waaronder Atalanta, Citroenvlinder, Dagpauwoog, Gehakelde aurelia, Kleine vos, Kleine vuurvlinder, Landkaartje, Koevinkje, Bont Zandoogje, Bruin zandoogje, Oranje zandoogje, Distelvlinder, Klein koolwitje, Zwartsprietdikkopje, Klein geaderd witje, Argusvlinder en Groot koolwitje.

Overige ongewervelde diersoorten

Gezien de verspreidingsgegevens en het ontbreken van belangrijke ecologische randvoorwaarden, worden in het plangebied, buiten de hierboven beschreven dagvlinders en libellen, geen andere wettelijk beschermde ongewervelde diersoorten verwacht (Digitale Natuuratlas Fryslân, De Bruyne 2004, Kalkman 2004, Peeters *et al.* 2004, Timmermans *et al.* 2004, EIS *et al.* 2007).



Figuur 2.

Plaatsing van reptielenplaten in het plangebied langs bosstrook en de brede watergangen in het midden en aan de rand (Lange wijk).

Relevante soortgroepen

Planten

De percelen in het plangebied zijn (extensief) agrarisch gebruikte graslanden. Ruwweg de helft van de graslanden bestaat in hoofdzaak uit soortenarme beemdgras-raaigrasweiden met een dominantie van Engels raaigras en Ruw beemdgras. De andere helft is soortenrijker grasland met Pinksterbloem, Veldzuring, Scherpe boterbloem en grassen als Grote vossenstaart, Gestreepte witbol en Gewoon struisgras. De graslandvegetaties in het plangebied zijn in Nederland algemeen en ecologisch gezien van beperkte betekenis.

In de tamelijk voedselrijke sloten zijn veel (algemene) waterplanten aangetroffen, zoals Grote egelskop, Gele plomp, Kikkerbeet en Smalle waterpest. In de sloten zijn verschillende soorten fonteinkruiden aangetroffen, waaronder Stomp fonteinkruid (Rode-Lijstsoort). Plaatselijk komt Watergentiaan voor. Daarnaast groeien langs de oevers soorten als Zwarte zegge en Scherpe zegge, Moeraswederik, Echte koekoeksbloem en de licht beschermde Zwanenbloem. De Zwanenbloem is in 2003 zowel als in 2009 waargenomen in het plangebied. In één sloot aan de zuidzijde van het plangebied is een beperkt aantal planten van Krabbenscheer gevonden.

Reptielen

In de omgeving van het plangebied komen de middelzwaar beschermde Levendbarende hagedis en de zwaar beschermde Adder, Hazelworm en Ringslang voor (Digitale Natuuratlas Fryslân, RAVON 2007). Voor de meeste van deze soorten is het plangebied ongeschikt als leefgebied en zal het geen functie hebben. Voor de Ringslang ligt dat iets anders. De graslanden in het plangebied zijn door hun eenvormigheid en het gebruik niet geschikt als leefgebied. Voor de Ringslang ligt het plangebied echter tussen twee grote populaties in gelegen in respectievelijk het dal en de flanken van het Koningsdiep en in zuidelijke omgeving de heide- en bosgebieden rond de Schoterlandse Compagnonsvaart, Jubbege-Schurega. Van Ringslangen is bekend dat ze over grote afstanden (vele kilometers) kunnen migreren. Het is daarom goed denkbaar dat de rand van de bosstrook en de oevers van vaarten, zoals de Korte wijk en Lange wijk, een verbindingsroute vormen tussen deze twee populaties Ringslangen. Om deze reden is in 2009 gericht veldonderzoek uitgevoerd naar de aanwezigheid van Ringslang langs de genoemde landschapselementen.

Het veldonderzoek is uitgevoerd met behulp van 'reptielenplaten'. Hierbij worden lichtdichte platen over de vegetatie gelegd op plaatsen met een hoge kans op contact met reptielen en amfibieën. Deze gebruiken de platen voor dekking. Er zijn 20 platen uitgelegd (zie figuur 2). De platen zijn in de maanden juli en augustus 2009 vier keer gecontroleerd op aanwezigheid van Ringslangen. Deze zijn niet op of onder de platen aangetroffen. Er is wel een Gewone pad aangetroffen. Ook op andere plaatsen zijn tijdens de veldbezoeken geen Ringslangen waargenomen. Tijdens veldbezoeken in 2003 en 2008 zijn eveneens geen reptielen aangetroffen in het plangebied.

Op grond van de resultaten van het onderzoek mag worden aangenomen dat de onderzochte structuren in het plangebied geen onderdeel zijn van een belangrijke migratieroute voor Ringslangen.

Vissen

Over de verspreiding van zeldzame vissen is in Nederland vrij weinig bekend (de Nie 1996, Zollinger *et al.* 2003, www.ravon.nl). In poldersloten kan verwacht worden dat hierin

beschermde soorten kunnen voorkomen, zoals de middelzwaar beschermde soort Kleine modderkruiper en de zwaar beschermde soorten Bittervoorn en Grote modderkruiper (de Nie & van Ommering 1998). In de omgeving van het plangebied zijn in het verleden de Grote- en Kleine modderkruiper waargenomen. De Grote modderkruiper is in de directe omgeving, ten noorden en ten westen van Gorredijk, en tijdens onderzoek in 2002, ten zuiden van Gorredijk vastgesteld. De Kleine modderkruiper is in het verleden alleen ten westen van het onderzoeksgebied waargenomen (de Nie 1996, www.ravon.nl).

Om te onderzoeken welke beschermde vissoorten daadwerkelijk voorkomen in het plangebied, is besloten tot bemonstering van de visstand. Van de sloten in het plangebied zijn vooral de permanent watervoerende sloten geschikt voor vis. Een deel van de kleine (dwars)slootjes stond in 2003 droog of was dichtgegroeid. Een groot deel van de kleine sloten (15 stuks) is met een visnet bemonsterd, terwijl een tiental bredere sloten en vaarten met elektrovisapparatuur is bemonsterd. Er zijn voornamelijk algemeen voorkomende vissoorten gevangen, waaronder Baars, Snoek, Zeelt, Blankvoorn, Tiendoornige Stekelbaars, Kolblei, Pos. Er is destijds één exemplaar van de Kleine modderkruiper gevangen. Herhaald onderzoek in 2008 leverde binnen het plangebied geen Kleine modderkruiper op, even daarbuiten wel. Alles bij elkaar opgeteld kan ervan worden uitgegaan dat deze middelzwaar beschermde soort in de grotere sloten en vaarten in het gebied op meerdere plaatsen voorkomt.

De zwaar beschermde Grote modderkruiper en Bittervoorn zijn tijdens het onderzoek niet aangetroffen. Ook bij herhaald onderzoek in 2008 zijn deze soorten niet gevangen. Ook zijn tijdens het veldwerk geen zoetwatermosselen gevonden; de aanwezigheid van deze mosselen is een belangrijke voorwaarde voor de voortplanting van de Bittervoorn.

Amfibieën

In het onderzoeksgebied en/of de directe omgeving zijn algemeen voorkomende soorten amfibieën aangetroffen, zoals de Kleine watersalamander, de Gewone pad, de Bruine kikker en de Meerkikker (RAVON 2007, www.ravon.nl). Deze soorten worden licht beschermd volgens de Flora- en faunawet. In de omgeving van het plangebied zijn ook de zwaar beschermde Poelkikker en Heikikker (beide Habitatrictlijn bijlage IV soort) waargenomen.

Het plangebied is door het huidige agrarisch gebruik niet geschikt als leefgebied voor Heikikker en deze soort wordt hier dan ook niet verwacht. In de zomer van 2003 is onderzocht of de Poelkikker in het plangebied voorkomt. Naast luisteren naar de roep van kikkers is met een schepnet naar amfibieën gevist in een aantal kleinere sloten. De Meerkikker is veelvuldig aangetroffen, de Bruine kikker en de Bastaardkikker in mindere mate. De Poelkikker is ondanks gericht zoeken niet in het plangebied aangetroffen. De Poelkikker wordt ook niet verwacht, omdat de soort vrijwel niet samen met de andere soorten uit groene kikker complex (Meerkikker en Bastaardkikker) voorkomt. Bij het reptielenonderzoek in 2009 zijn Gewone pad en Bruine kikker aangetroffen in het plangebied.

Vogels

Open graslanden zoals het grootste deel van het plangebied zijn vaak van betekenis als broedgebied voor weidevogels. In het plangebied komen lage aantallen weidevogels voor. Het gaat daarbij om enkele paren Grutto's (Rode-Lijstsoort), de Tureluur (Rode-Lijstsoort) en verder meer algemeen voorkomende weidevogels als Kievit, Scholekster en Graspieper. Daarnaast zijn algemene watervogels (Wilde eend, Meerkoet en Waterhoen) als broedvogels aan te treffen. In de Lange Wijk broeden paartjes Kuifeenden.

De bosstrook aan de rand van het plangebied biedt broedmogelijkheden aan algemene broedvogels als Vink, Merel, Zanglijster, Fitis, Zwartkop en Winterkoning, algemene soorten kenmerkend voor het coulisselandschap.

In het plangebied worden geen nesten verwacht van vogelsoorten waarvan de nestplaats een jaarronde bescherming kent.

Vleermuizen

Alle in Nederland voorkomende vleermuissoorten zijn zwaar beschermd door de Flora- en faunawet en zijn vermeld in tabel 3 en in Bijlage IV van de Habitatrichtlijn. Voor deze soorten geldt sinds 26 augustus 2009, dat een ontheffing op basis van het wettelijke belang 'Ruimtelijke ontwikkeling' niet meer wordt verleend. Bij mogelijke conflicten met de Flora- en faunawet moeten daarom zoveel mogelijk maatregelen worden getroffen om negatieve effecten tegen te gaan. Om deze redenen wordt aan vleermuizen een aparte paragraaf besteed, de overige zoogdiersoorten komen in de volgende paragraaf aan bod.

Volgens de verspreidingsgegevens van vleermuizen in Fryslân (Limpens *et al.* 1997, Vos 2007, Digitale Natuuratlas,) komen in de omgeving van het plangebied zeven soorten vleermuizen voor. Deze zijn: Watervleermuis, Meervleermuis, Gewone dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis, Rosse vleermuis, Laatvlieger en Gewone grootoorvleermuis.

Tijdens vleermuisinventarisaties in het plangebied in 2003 (enkele nachtbezoeken) is de Gewone dwergvleermuis waargenomen (Wymenga & Coenen 2004). Exemplaren van deze soort zijn aangetroffen langs de bosstrook aan de westrand van het plangebied. Ook in 2008 werden Gewone- of Ruige dwergvleermuizen waargenomen langs het plangebied (Sikkema 2008).

Voor vleermuizen zijn drie onderdelen van het leefgebied te onderscheiden die van groot belang zijn voor de functionaliteit van het leefgebied. Deze zijn: verblijfplaatsen, foerageergebieden en vliegroutes. Hieronder worden deze drie elementen besproken.

Verblijfplaatsen

Vanwege het ontbreken van bebouwing en geschikte bomen zijn in het plangebied geen verblijfplaatsen van vleermuizen aanwezig.

Foerageergebied

De randen van het plangebied worden als foerageergebied gebruikt door Gewone dwergvleermuis. Langs deze structuren kunnen ook andere soorten foerageren, zoals Ruige dwergvleermuis, Laatvlieger en Rosse vleermuis. De Lange Wijk langs de oostkant van het plangebied kan in principe dienst doen als foerageergebied voor Water- en/of Meervleermuis.

Vliegroutes

Bij verplaatsingen tussen verblijfplaats en foerageergebied maken vleermuizen gebruik van lijnvormige landschapselementen om zich te oriënteren. Geschikte structuren voor vliegroutes in het plangebied betreffen de bosstrook aan de westkant en de Lange Wijk aan de oostkant. De bredere sloten door het plangebied kunnen deze functie mogelijk ook hebben, maar de kans hierop is klein omdat de bosstrook en Lange Wijk beter geschikt zijn.

Overige zoogdieren

Het natuurloket maakt melding van een aantal licht beschermde soorten zoogdieren in het kilometerhok waar het plangebied in ligt. Dit gaat waarschijnlijk over algemeen voorkomende zoogdiersoorten, zoals de in of nabij het plangebied aangetroffen Aardmuis, Bosmuis, Bunzing, Dwergspitsmuis, Egel, Bosspitsmuis, Haas, Huismuis, Huisspitsmuis, Mol, Ree, Rosse woelmuis, Veldmuis en Woelrat (Vos 2007, Digitale Natuuratlas Fryslân).

Behalve de bovengenoemde licht beschermde zoogdiersoorten komen in de omgeving van het plangebied de middelzwaar beschermde Steenmarter en de zwaar beschermde Boomarter en Waterspitsmuis voor (Vos 2007, Digitale Natuuratlas Fryslân)

Ten aanzien van de Waterspitsmuis werd in 2003 en 2008 geconcludeerd dat de oevers van de sloten binnen het agrarische gebruik geen geschikt biotoop voor deze soort vormen. Omdat het agrarisch gebruik van het plangebied niet is veranderd, is die conclusie nog steeds gerechtvaardigd.

De middelzwaar beschermde Steenmarter heeft zijn verspreidingsgebied de afgelopen tientallen jaren flink uitgebreid en schuwt daarbij de menselijke omgeving niet. Ook de Boomarter heeft zijn verspreidingsgebied uitgebreid. In het plangebied is vrijwel geen opgaande begroeiing aanwezig en er staan geen gebouwen. Verblijfplaatsen van de Steen- en Boomarter worden daarom niet verwacht in het plangebied. Het is wel mogelijk dat het plangebied deel uitmaakt van het foerageergebied van Steen- en/of Boomarter.

4. EFFECTBEPALING EN BEOORDELING

4.1. ALGEMEEN

De plannen voor de herinrichting van het plangebied hebben tot gevolg dat een deel van de oppervlakte aan halfnatuurlijk biotoop wordt omgezet in verhard terrein en gebouwen. Onderwerp van onderzoek is daarom of en in hoeverre habitatverlies voor soorten optreedt. Tevens kan de inrichting en het nieuwe gebruik van het plangebied leiden tot een verlies van kwaliteit van het beschikbare biotoop voor soorten met een beschermde status. Factoren die daarbij een rol kunnen spelen, zijn:

- aantasting of verlies van leefgebied
- verstoring tijdens de bouw
- lichtverstoring
- verstoring door het nieuwe gebruik

De relevante gebieden en soorten die mogelijk door deze factoren negatieve effecten kunnen ondervinden, worden hieronder besproken. De effectbepalingen en beoordeling zijn gebaseerd op de actuele natuurwet- en regelgeving.

4.2. EFFECTEN OP BESCHERMDE GEBIEDEN EN BEOORDELING

Natura 2000 gebieden

Het plangebied ligt op een relatief grote afstand van het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied Van Oordt's Mersken met het dorp Gorredijk ertussen. Tussen het plangebied en het Natura 2000-gebied bestaan geen ecologische relaties voor soorten en habitats die zijn aangewezen voor dat Natura 2000-gebied. Om deze redenen worden van de realisatie van Loevestein fase 4 geen negatieve effecten op het Natura 2000-gebied Van Oordt's Mersken en de bijbehorende natuurwaarden verwacht. De inrichting van het plangebied stuit daarom niet op bezwaren vanuit de Natuurbeschermingswet.

Ecologische Hoofdstructuur

Het plangebied ligt niet in een (provinciale) Ecologische hoofdstructuur, en tast ook de grenzen daarvan niet aan. Het plangebied ligt niet in een Ecologische verbindingszone. De inrichting van het plangebied veroorzaakt geen conflict met de regelgeving omtrent de PEHS.

Overige gebiedsbescherming

De Provincie Fryslân heeft zich via het Streekplan (Provincie Fryslân 2007) tot doel gesteld, zich in te zetten voor het behoud van een gezonde weidevogelstand. Indien een oppervlakte van 0,5 ha van gebied van openheid en rust (zoals gedefinieerd in het Werkplan Weidevogels) verloren gaat, is er sprake van compensatieplicht. Hierdoor is het van belang om weidevogels in een ecologische beoordeling mee te nemen. Weidevogels zijn gebaat bij openheid in het landschap. De dichtheid van weidevogels wordt negatief beïnvloed door wegen, treinsporen, recreatie, bebouwing en opgaande begroeiing (van Tilborg 1994, Reijnen 1995, Tulp *et al.* 2002, Vos *et al.* 2003, Krijgsveld *et al.* 2004). De nieuwe woonwijk zal een

verstoringcontour genereren, waardoor een deel van het gebied, dat door het Werkplan wordt aangeduid als een gebied van openheid en rust, minder geschikt wordt voor weidevogels. Dit kan mogelijk op bezwaren stuiten in verband met het weidevogelbeleid.

Behoudens de hierboven beschreven wet- en regelgeving voor gebiedsbescherming, stuit de beoogde inrichting niet op bezwaren ten aanzien van overige vormen van gebiedsbescherming, zoals regels ten aanzien van ganzenfoeragegebieden.

4.3. EFFECTEN OP BESCHERMDE SOORTEN EN BEOORDELING

Planten

In het plangebied komt de licht beschermde Zwanenbloem voor. Bij de inrichting van het gebied gaan mogelijk groeiplaatsen van deze soort verloren. Voor licht beschermde soorten hoeft geen ontheffing te worden aangevraagd bij ruimtelijke herinrichtingsplannen. Er is voor wat betreft planten geen conflict met de Flora- en faunawet.

Vissen

In het plangebied komt de middelzwaar beschermde Kleine modderkruiper voor. Door de werkzaamheden in het plangebied wordt het leefgebied van deze soort tijdelijk verstoord. Na voltooiing van de plannen zal het plangebied weer deel uit kunnen maken van het leefgebied van de Kleine modderkruiper. Voor het verstoren van het leefgebied van de middelzwaar beschermde Kleine modderkruiper (vergraven of dempen van sloten en vaarten) hoeft geen ontheffing te worden aangevraagd onder voorwaarde dat er wordt gewerkt met een goedgekeurde gedragscode. Indien er niet gewerkt wordt volgens de gedragscode, moet alsnog een ontheffing worden aangevraagd. In de volgende alinea wordt ingegaan op deze gedragscode.

Op basis van de Gedragscode Flora- en faunawet voor Waterschappen (Unie van Waterschappen, november 2005) heeft Altenburg & Wymenga een werkprotocol opgesteld voor de beoogde werkzaamheden (Biezenaar 2009). Op dit moment is de geldigheid van de genoemde gedragscode opgeschort, maar het protocol voldoet ook aan de eisen van de Gedragscode Provinciale Infrastructuur. Het protocol houdt in dat het dempen en vergraven van sloten plaatsvindt na de voortplanting en voor de winterrust (tussen 15 juli en 1 november, watertemperatuur >10°C), dat watergangen gecompartmenteerd leeggevestigd worden, dat de gevangen vissen worden geplaatst in goed alternatief gebied, dat de werkzaamheden worden besproken met en begeleid door een ecologische deskundige en dat het proces beschreven wordt in een protocol dat ter inspectie aanwezig is bij de werkzaamheden.

Amfibieën

Er zijn verschillende algemene soorten amfibieën gevonden in het plangebied. Dit zijn allemaal licht beschermde soorten. Voor licht beschermde soorten hoeft geen ontheffing te worden aangevraagd bij ruimtelijke herinrichting. Er is voor wat betreft amfibieën geen conflict met de Flora- en faunawet.

Het is aan te bevelen om de werkzaamheden aan watergangen in een voor amfibieën relatief ongevoelige fase van het jaar uit te voeren (augustus-oktober). Verder is het aan te bevelen eerst nieuwe waterpartijen aan te leggen voordat oude sloten en vaarten worden gedempt.

Vogels

Bij werkzaamheden moet volgens de Flora- en faunawet rekening worden gehouden met het broedseizoen van vogels. De Flora- en faunawet kent geen standaardperiode voor het broedseizoen. Het gaat erom of er een broedgeval is, dat verstoord kan worden. Verstoring van broedgevallen is niet toegestaan vanuit de Flora- en faunawet en hiervoor wordt in principe ook geen ontheffing verleend.

Er zijn verschillende mogelijkheden om conflicten te voorkomen. Werkzaamheden buiten het broedseizoen uitvoeren is een afdoende optie. Een alternatief is om werkzaamheden voor aanvang van het broedseizoen te beginnen, zodat broedpogingen in het werkgebied achterwege blijven. Mochten er toch vogels tot broeden komen en worden die verstoord door de werkzaamheden, dan is er een conflict met de Flora- en faunawet, en moeten de werkzaamheden gestaakt worden tot na de broedperiode. Dit kan voorkomen worden door geen geschikte plaatsen voor nesten te creëren tijdens de werkzaamheden, door bijvoorbeeld bulten zand of bulten groenafval niet dagenlang te laten liggen in het broedseizoen.

Buiten het broedseizoen vallen de meeste nestplaatsen niet onder de bescherming van de Flora- en faunawet. Maar een aantal vogelsoorten maakt gedurende het gehele jaar gebruik van de nestplaats of keert jaarlijks terug op dezelfde plaats. Hun nesten en de functionele leefomgeving daarvan worden daarom het gehele jaar beschermd. Vanaf 26 augustus 2009 geldt een aangepaste lijst van jaarrond beschermde vogelnesten, die indicatief is en niet uitputtend. De soorten die op deze lijst staan, worden niet binnen het plangebied verwacht.

De beoogde inrichting van het plangebied veroorzaakt geen conflicten met de Flora- en faunawet ten aanzien van broedende vogels, mits verstoring van broedende vogels en hun nesten wordt voorkomen.

Vleermuizen

Verblijfplaatsen

Er zijn geen verblijfplaatsen van vleermuizen in het plangebied. Negatieve effecten op verblijfplaatsen van vleermuizen worden dan ook niet verwacht.

Foerageergebied

Door de werkzaamheden voor de inrichting is het plangebied waarschijnlijk (tijdelijk) minder geschikt als foerageergebied. In de omgeving is echter voldoende alternatief foerageergebied aanwezig. Na voltooiing van de inrichting zal het gebied gedeeltelijk weer dienst kunnen doen als foerageergebied. De functionaliteit van het leefgebied van de betreffende vleermuizen zal, als gevolg van de (tijdelijke) verstoring van foerageergebied, niet in gevaar komen. De plannen veroorzaken geen conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van het foerageergebied van vleermuizen.

Vliegroutes

De bosstrook en de Lange Wijk worden mogelijk gebruikt als vliegroute. Deze structuren blijven grotendeels in tact, zodat de lijnvormigheid gehandhaafd blijft en de structuren in principe kunnen blijven dienen als onderdeel van vliegroutes van vleermuizen.

Vleermuizen zijn tijdens verplaatsingen over vaste vliegroutes gevoelig voor lichtverstoring (Kuijper *et al.* 2008). Wanneer tijdens en na voltooiing van de plannen sprake is van extra lichtuitstraling op de bosstrook en de Lange Wijk, is mogelijk sprake van verstoring van vliegroutes van vleermuizen. In dat geval ontstaat er een conflict met de Flora- en faunawet.

Een dergelijk conflict is te voorkomen door op voorhand rekening te houden met de mogelijke lichtverstoring en lichtuitstraling op de bosstrook en Lange Wijk tegen te gaan.

Indien lichtuitstraling in de richting van de bosstrook en de Lange Wijk kan worden voorkomen, veroorzaken de plannen geen conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van vliegroutes van vleermuizen. Mocht lichtverstoring niet voorkomen kunnen worden, dan is het cruciaal om te weten of de functionaliteit van het gebied voor vleermuizen daadwerkelijk bestaat. Daarvoor is onderzoek nodig, toegespitst op functie van de lijnvormige structuren voor vleermuizen. Dit moet worden uitgevoerd volgens de regels van het Vleermuisprotocol (2009).

Overige zoogdieren

Het plangebied kan deel uitmaken van het foerageergebied van de Steen- en/of Boommarter. Door de inrichting gaat daarom mogelijk een deel van het foerageergebied van deze soorten verloren. De beide soorten hebben uitgestrekte territoria, zodat slechts een klein deel van het foerageergebied verloren gaat. Bovendien is in de omgeving voldoende alternatief en kwalitatief beter foerageergebied beschikbaar. De inrichting zal om deze redenen niet de functionaliteit van de leefomgeving van de Steen- en/of Boommarter aantasten. De plannen veroorzaken daarom geen conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van Steenmarter en Boommarter.

Door de inrichting van het gebied gaat een deel van het leefgebied van enkele licht beschermde zoogdiersoorten (tijdelijk) verloren. In de omgeving is voor de betreffende soorten voldoende alternatief leefgebied voorhanden. Na voltooiing van de werkzaamheden kan een deel van het plangebied opnieuw fungeren als leefgebied voor enkele van de betreffende soorten. Voor licht beschermde soorten hoeft geen ontheffing te worden aangevraagd bij ruimtelijke projecten. Om deze redenen veroorzaken de plannen voor wat betreft overige zoogdieren geen conflict met de Flora- en faunawet.

4.4. SAMENVATTENDE TABEL

In de tabel op de volgende pagina is samengevat welke beschermde en kritische soorten (mogelijk) in het plangebied en omgeving voorkomen. Aangegeven is voor welke soorten ontheffing moet worden aangevraagd en of daarbij aanvullende voorwaarden gelden om negatieve effecten op de beschermde soorten te voorkomen.

Tabel 1.

Overzicht van beschermde en kritische planten- en diersoorten die in het plangebied en omgeving voorkomen, met hun status volgens de Flora- en faunawet en Rode Lijsten. Een Rode Lijst heeft de categorieën: gevoelig (GE), kwetsbaar (KW), bedreigd (BE) en ernstig bedreigd (EB). Voorkomen: + = aanwezig, - = afwezig, (+) = waarschijnlijk aanwezig gezien biotoop en verspreiding, maar niet vastgesteld, f = foeragerend (f) = mogelijk foeragerend.

Soorten per categorie Flora- en faunawet	Plan- gebied	Om- geving	Rode lijst	Ontheffingsaanvraag nodig?
Categorie 1 (lichte bescherming)				
Zwanenbloem	+	+	-	Nee
Algemeen voorkomende amfibieënsoorten (zie paragraaf 3.2)	+	+	-	Nee
Algemeen voorkomende zoogdiersoorten (zie paragraaf 3.2)	+	+	-	Nee
Categorie 2 (middelzware bescherming)				
Levendbarende hagedis	-	+	GE	Nee
Kleine Modderkruiper	+	+	-	Nee, mits voorwaarden opgevolgd
Categorie 3: (zware bescherming)				
Groene glazenmaker	-	+	BE	Nee
Adder	-	+	KW	Nee
Hazelworm	-	+	-	Nee
Ringslang	-	+	KW	Nee
Bittervoorn	-	+	KW	Nee
Grote modderkruiper	-	+	KW	Nee
Poelkikker	-	+	-	Nee
Heikikker	-	+	-	Nee
Vleermuizen	(+)	+	+	Nee, mits voorwaarden opgevolgd
Waterspitsmuis	-	+	KW	Nee
Vogels				
Broedvogels algemeen	+	+		Nee, mits voorwaarden opgevolgd
Jaarrond beschermde vogelsoorten	-	+		Nee
Overige Rode-Lijstsoorten				
Vroege Glazenmaker	+	+	+	Nee
Stomp Fonteinkruid	+	+	+	Nee

5. CONCLUSIES

In dit hoofdstuk worden de conclusies ten aanzien van de relevante beschermde gebieden en soorten uit het vorige hoofdstuk nog eens op een rij gezet en wordt aangegeven hoe de voorgenomen plannen zich verhouden tot de vigerende ecologische wet- en regelgeving.

5.1. CONCLUSIES M.B.T. BESCHERMDE GEBIEDEN

Door de nieuwe bebouwing wordt een oppervlakte van zogenaamd ‘gebied van openheid en rust’ verstoord. Dit kan mogelijk op bezwaren stuiten in verband met het weidevogelbeleid.

De inrichting van Loevestein veroorzaakt geen negatieve effecten op Natura 2000-gebieden, PEHS en overige beschermde gebieden. De plannen stuiten daarom niet op bezwaren vanuit de Natuurbeschermingswet, regelgeving omtrent de PEHS en overige regels ten aanzien van gebiedsbescherming.

5.2. CONCLUSIES M.B.T. BESCHERMDE SOORTEN

Licht beschermde planten-, amfibieën- en zoogdiersoorten

Door de inrichting van Loevestein fase 4 gaan groeiplaatsen of leefgebied van enkele licht beschermde planten-, amfibieën- en zoogdiersoorten verloren. Voor licht beschermde soorten geldt een algehele vrijstelling van het overtreden van enkele verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet bij projecten in het kader van ruimtelijke ontwikkeling. De plannen veroorzaken daarom geen conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van licht beschermde soorten uit de genoemde soortgroepen.

Kleine modderkruiper

Indien de werkzaamheden aan watergangen worden uitgevoerd volgens een door het ministerie van LNV goedgekeurde gedragscode, dan veroorzaken deze werkzaamheden geen conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van de Kleine modderkruiper. Indien niet wordt gewerkt volgens een gedragscode, dan is een ontheffingsaanvraag ten aanzien van de Kleine modderkruiper noodzakelijk.

Vogels

De plannen veroorzaken ten aanzien van vogels geen conflict met de Flora- en faunawet, mits verstoring van nesten en/of broedende vogels wordt voorkomen. In hoofdstuk 4 is uitgelegd hoe aan deze voorwaarde kan worden voldaan.

Vleermuizen

De plannen veroorzaken geen conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van vleermuizen, mits lichtverstoring van mogelijk aanwezige vliegroute langs de bosstrook en de Lange Wijk wordt tegengegaan. Indien lichtverstoring van deze vliegroutes niet kan worden voorkomen, dan is aanvullend onderzoek nodig om te bepalen of er daadwerkelijk vliegroutes van vleermuizen langs de genoemde structuren aanwezig zijn.

Overige soorten

Wettelijk beschermde soorten die in deze paragraaf niet worden genoemd, komen naar verwachting niet voor in het plangebied en/of ondervinden geen negatieve effecten van de beoogde inrichting. De plannen veroorzaken ten aanzien van de betreffende soorten geen conflicten met de Flora- en faunawet.

LITERATUUR

- Aptroot, A., H.F. van Dobben, C.M. van Herk & G. van Ommering 1998. Bedreigde en kwetsbare korstmossen in Nederland. Rapport IKC natuurbeheer 29, Wageningen. – BK-Nb-64
- Bergmans, W. & A. Zuiderwijk 1986. Atlas van de Nederlandse Amfibieën en Reptielen en hun bedreiging. Vijfde Herpetologeografisch verslag. Lacerta/ KNNV Uitgeverij, Hoogwoud.
- Biezenaar, P. 2009. Werkprotocol voor werkzaamheden aan watergangen in plangebied Loevestein te Gorredijk. A&W notitie NWG KA2009 #27. Altenburg & Wymenga bv, Veenwouden.
- Boer, E.P. de & E. van Hijum. Libellen in Friesland. Voorlopige verspreidingsatlas 1995-2004. Libellenwerkgroep Friesland “De Hynstebiter”, 2005. uitgave in eigen beheer. Warns.
- Bouwman, J.H., V.J. Kalkman, G. Abbingh, E.P. de Boer, R.P.G. Geraeds, D. Groenendijk, R. Ketelaar, R. Manger & T. Termaat 2008. Een actualisatie van de verspreiding van de Nederlandse libellen. Brachytron, jaargang 11(2), augustus 2008. Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie, Heteren.
- Brenninkmeijer, A. & E. Wymenga 2003. Ecologische aspecten van een mogelijke rondweg ten zuiden van Gorredijk. A&W-rapport 350, Altenburg & Wymenga, Veenwouden.
- Broekhuizen, S., B. Hoekstra, V. van Laar, C. Smeenk & J.B.M. Thissen (eds.) 1992. Atlas van de Nederlandse zoogdieren. Stichting Uitgeverij Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht.
- Bruyne, R. de 2004. Nauwe korfslak *Vertigo angustior* Jeffreys 1830, gebaseerd op gegevens tot het jaar 2002. EIS Nederland, www.naturalis.nl/eis
- EIS-Nederland, De Vlinderstichting & Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie 2007. Waarnemingenverslag dagvlinders, libellen en sprinkhanen. EIS-Nederland, Leiden / De Vlinderstichting, Wageningen / Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie, Assen.
- Hom, C.C., P.H.C. van Ommering, R.C.M. Creemers & H.J.R. Lenders 1996. Bedreigde en kwetsbare reptielen en amfibieën in Nederland. Rapport IKC Natuurbeheer nr. 25, Wageningen.
- Kalkman, V.J. 2004. Zeggekorfslak *Vertigo moulinsiana* (Dupuy, 1849). – EIS - Nederland, www.naturalis.nl/eis
- Kuijper, D., J. Schut, A.-J. Haarsma, J. Ouweland, H. Limpens & D. van Dulleman (red.) 2006. Meervleermuizen in Fryslân: kennisontwikkeling voor soortbescherming. A&W-rapport 748. Altenburg & Wymenga, ecologisch onderzoek bv, Veenwouden.
- Kuijper, D., J. Schut, D. van Dulleman, H. Toorman, N. Goossens, J. Ouweland & H. Limpens 2008. Experimental evidence of light disturbance along the commuting routes of pond bats (*Myotis dasycneme*). Lutra 51 (1): 37-49.
- Lange, R., P. Twisk, A. van Winden & A. van Diepenbeek 2003. Zoogdieren van West-Europa. Stichting Uitgeverij Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging KNNV, Utrecht.
- Limpens, H.J.G.A., K. Mostert & W. Bongers (eds.) 1997. Atlas van de Nederlandse Vleermuizen. Onderzoek naar verspreiding en ecologie. Stichting Uitgeverij Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht.
- Lina, P.H.C. & G. van Ommering 1994. Bedreigde en kwetsbare zoogdieren in Nederland. Toelichting op de Rode Lijst. Rapport IKC Natuurbeheer nr. 12, Wageningen.

- Meijden, R. van der, B. Odé, C.L.G. Groen, J.-P.M. Witte & D. Bal 2000. Bedreigde en kwetsbare vaatplanten in Nederland. Basisrapport met voorstel voor de Rode Lijst. *Gorteria* 26: 85-208.
- Ministerie van LNV 2003. Ondernemen en de Flora- en faunawet. Ministerie van LNV, Den Haag.
- Ministerie van LNV 2004. Werken aan Natura 2000. Handreiking voor de bescherming van de Vogel- en Habitatrichtlijngebieden. Concept Ministerie van LNV, Den Haag.
- Ministerie van LNV 2005. Algemene Handreiking Natuurbeschermingswet 1998. Ministerie van LNV, Den Haag.
- Molenaar, J.G. de & D.A. Jonkers 1997a. Wegverlichting en Natuur (II). Haalbaarheidsstudie aanvullend onderzoek. IBN-Rapport 336, Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek, Wageningen.
- Molenaar, J.G. de, D.A. Jonkers & M.E. Sanders 2000. Wegverlichting en Natuur (III). Lokale invloed van wegverlichting op een gruttopopulatie. DWW-ontsnipperingreeks deel 38. Dienst Weg- en Waterbouwkunde, Alterra-rapport 064.
- Molenaar, J.G. de, D.A. Jonkers & R.J.H.G. Henkens 1997b. Wegverlichting en Natuur (I). Een literatuur-studie naar de werking en effecten van licht en verlichting op natuur. IBN-Rapport 287, Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek, Wageningen.
- Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie 2002. De Nederlandse libellen (Odonata). Nederlandse fauna 4. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
- Nie, H.W. de & G. van Ommering 1998. Bedreigde en kwetsbare zoetwatervissen in Nederland. Toelichting op de Rode Lijst. Rapport IKC natuurbeheer 33, Wageningen.
- Nie, H.W. de 1996. Atlas van de Nederlandse zoetwatervissen. Stichting Atlas verspreiding Nederlandse zoetwatervissen. Media Publishing Int., Doetinchem.
- Nöllert, A. & C. Nöllert 2001. Amfibieëngids van Europa. Tirion Uitgevers BV, Baarn.
- Ommering, G. van, I. van Halder, C.A.M. van Swaay & I. Wynhoff 1995. Bedreigde en kwetsbare dagvlinders van Nederland. Toelichting op de Rode Lijst. Rapport IKC natuurbeheer 18, Wageningen.
- Osieck, E.R. & F. Hustings 1994. Rode Lijst van bedreigde en kwetsbare vogelsoorten in Nederland. Technisch Rapport 12. Vogelbescherming Nederland, Zeist/ SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek - Ubbergen.
- Peeters, T.M.J., C. van Achterberg, W.R.B. Heitmans, W.F. Klein, V. Lefeber, A.J. van Loon, A.A. Mabelis, H. Nieuwenhuijsen, M. Reemer, J. de Rond, J. Smit, H.H.W. Velthuis, 2004. De wespen en mieren van Nederland (Hymenoptera: Aculeata. – Nederlandse Fauna 6. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, Leiden, KNNV Uitgeverij, Utrecht & European Invertebrate Survey – Nederland, Leiden.
- Provincie Fryslân 2007. Streekplan Fryslân 2007. Om de kwaliteit fan de romte. Provinciale Staten Fryslân.
- RAVON 2007. Waarnemingenoverzicht 2006. RAVON 27: 46-64.
- Reijnen, M.J.S.M. 1995. Disturbance by car traffic as a threat to breeding birds in the Netherlands. Diss. Rijks Universiteit Leiden, Leiden.
- Tilborg, G. van 1994. Criteria waaraan een goed weidevogelgebied moet voldoen. Rapport Directie Beheer Landbouwgronden, Utrecht.
- Roomen, M.W.J. van, A. Boele, M.J.T. van der Weide, E.A.J. van Winden & D. Zoetebier 2000. Belangrijke vogelgebieden in Nederland, 1993-97. Actueel overzicht van Europese vogelwaarden in aangewezen en aan te wijzen speciale beschermingszones en andere belangrijke gebieden. SOVON-informatierapport 2000/01. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek - Ubbergen.

- Siebel H.N., B.F. van Toorn, H.M.H. van Melick, A.C. Bouwman, H.J. During & K.W. van Dort 2000. Bedreigde en kwetsbare mossen in Nederland. Basisrapport met voorstel voor Rode Lijst. Buxbaumiella 54: 1-86. – BK-Veg-37
- Sikkema, M. 2008. Ecologische beoordeling ontsluiting zuidkant plangebied Loevestein (actualisatie, 2008) A&W notitie KA08-37. Altenburg & Wymenga bv, Veenwouden.
- SOVON Broedvogelonderzoek Nederland 2002. Atlas van de Nederlandse broedvogels 1998-2000. Nederlandse fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
- Tax, M.H. 1989. Atlas van de Nederlandse dagvlinders. Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland, 's-Graveland/ Vlinderstichting, Wageningen.
- Tilborg, G. van 1994. Criteria waaraan een goed weidevogelgebied moet voldoen. Rapport Directie Beheer Landbouwgronden, Utrecht.
- Timmermans, G., R. Lipmann, M. Melchers & H. Holsteijn 2004. De Gewone rivierkreeft *Astacus astacus* (Linnaeus, 1758). – EIS - Nederland, www.naturalis.nl/eis.
- Topografische Dienst 1999. Grote provincie atlas. Grutte provinsje atlas 1: 25.000. Friesland / Fryslân 1997-1999. Uitgeverij ROBAS Producties / Topografische Dienst, Emmen.
- Vlinderwerkgroep Fryslân & De Vlinderstichting 2000. Dagvlinders in Fryslân; het vluchtige vastgelegd. Friese Pers Boekerij, Leeuwarden/ KNNV, Utrecht.
- Vos, S. (redactie) 2007. Werkatlas Zoogdieren in Fryslân – verspreiding 1990-2006. Provincie Fryslân, Leeuwarden.
- Wasscher, M. 1999. Bedreigde en kwetsbare libellen in Nederland (Odonata). Basisrapport met voorstel voor de Rode Lijst. European Invertebrate Survey, Nederland, Leiden.
- Wasscher, M. R. Ketelaar, M. van der Weide, A. Stroo, V. Kalkman, N. Dingemanse, H. Ingberg & I. Tieleman 1995. Verspreiding van de Nederlandse Libellen. (Bijlage bij Nieuwsbrief EIS-Nederland 23). Stichting European Invertebrate Survey, Leiden.
- Wymenga, E., M. Engelmoer mmv F. Nijland 2001. Takomst foar de Skries. Bouwstenen voor een beschermingsprogramma voor de Grutto in Fryslân. A&W-rapport 275. Altenburg & Wymenga, Veenwouden.
- Wymenga, E. M. Coenen. 2004. Ecologische aspecten van de toekomstige woonwijk Loevestein bij Gorredijk. A&W rapport 457. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoekbv, Veenwouden.
- Wymenga, E., A. Brenninkmeijer, L. Heikoop & J. Schut (red.) 2006. Speciale Beschermingszones en beschermde soorten in Fryslân. A&W-rapport 486. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Veenwouden.
- Zollinger, R., R. Creemers & F. Spikmans m.m.v. M. Verdijk, B. Prudon, H. de Nie, Werkgroep Poldervissen RAVON 2003. Gegevensvoorziening vis- en amfibiesoorten Annex II Habitatrictlijn. Overzicht beste leefgebieden Kamsalamander, Grote modderkruiper, Kleine modderkruiper, Bittervoorn en Rivierdonderpad. Stichting RAVON, Nijmegen. 2003-40.

Geraadpleegde internetsites

- Digitale Natuuratlas Fryslân (www.fryslan.nl)
- www.fryslan.nl
- www.minlnv.nl
- www.natuurloket.nl
- www.sovon.nl
- www.ravon.nl
- www.vzz.nl

BIJLAGEN

1. RELEVANTE NATUURWETGEVING

BIJLAGE 1 RELEVANTE NATUURWETGEVING

Alle ruimtelijke ingrepen in Nederland dienen aan de ecologische wet- en regelgeving te worden getoetst. Deze is in dit hoofdstuk kort samengevat. Voor een precieze weergave van juridisch relevante teksten raadplege men de oorspronkelijke uitgaven van de wetsteksten. De wettelijke bescherming van natuurwaarden valt in grote lijnen uiteen in twee delen: gebiedsbescherming (paragraaf 1) en soortbescherming (paragraaf 2).

1. GEBIEDSBESCHERMING

Gebiedsbescherming in Nederland is geregeld via de Natuurbeschermingswet (Natura 2000 gebieden en Beschermde Natuurmonumenten) en via regelgeving omtrent de Ecologische Hoofdstructuur en ruimtelijke ordening (bestemmingsplannen).

1.1 Natuurbeschermingswet en Natura 2000

Natura 2000

Natura 2000 is een netwerk van beschermde gebieden in de Europese Unie, dat wordt opgebouwd ter behoud en herstel van biodiversiteit. De Nederlandse Natura 2000 gebieden vormen een essentiële schakel in de internationale vliegroute van vele soorten trekvogels. Een aantal natuurgebieden is van bijzonder internationaal belang, zoals de Waddenzee, de duinen en de laagveenmoerassen. Voor een aantal planten- en diersoorten, die meer of minder onder druk staan, zoals de Noordse woelmuis, de Grote vuurvlieder en de Groenknolorchis heeft Nederland ook een grote internationale verantwoordelijkheid. Met de Nederlandse bijdrage aan Natura 2000 wordt voorkomen dat de natuur in Europa verder achteruitgaat. Om dit Natura 2000-netwerk in Nederland adequaat in stand te houden, te herstellen en te beschermen is het nodig om hieraan een wettelijk regime te verbinden: de Natuurbeschermingswet 1998.

Natuurbeschermingswet

De Natuurbeschermingswet 1998 is op 1 oktober 2005 in werking getreden. Daarmee verankerde Nederland de gebiedsbescherming van de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn in nationale wetgeving. De Natura 2000 gebieden die in het kader van deze richtlijnen zijn vastgesteld, worden ook wel Vogelrichtlijn- c.q. Habitatrichtlijngebieden of Speciale beschermingszones genoemd. Handelingen die deze gebieden schaden zijn verboden, tenzij de Provincie vergunning verleent. Habitatrichtlijngebieden zijn aangewezen vanwege bijzondere habitattypen en soorten. Vogelrichtlijngebieden zijn aangewezen ter bescherming van leefgebieden van bedreigde vogels en trekvogels. De soorten en habitattypen waarvoor een gebied is aangewezen, worden de 'kwalificerende waarden' genoemd.

De Natuurbeschermingswet 1998 schrijft voor dat er voor ieder Natura 2000 gebied een aanwijzingsbesluit moet worden opgesteld waarin heldere instandhoudingsdoelen zijn vastgelegd. Op dit moment is nog bij veel Natura 2000 gebieden sprake van een ontwerp-aanwijzingsbesluit. Op basis daarvan worden de komende jaren beheerplannen ontwikkeld. Daarin is vastgelegd hoe habitattypen en soorten in een Natura 2000 gebied beschermd worden en welke activiteiten in en om de Natura 2000 gebieden zijn toegestaan. Voor een

aantal Natura 2000 gebieden is het beheerplan gereed en is het ontwerp-besluit omgezet in een aanwijzingsbesluit.

Beschermde Natuurmonumenten

Onder de huidige Natuurbeschermingswet is het onderscheid tussen Staatsnatuurmonumenten en Beschermde Natuurmonumenten vervallen. Beide vallen onder de noemer Beschermde Natuurmonumenten. Als Beschermde Natuurmonumenten binnen Natura 2000 gebieden liggen, worden de natuurwaarden en het natuurschoon waarvoor deze gebieden onder de oude wet zijn aangewezen, opgenomen in de instandhoudingsdoelstellingen van het betreffende Natura 2000 gebied. Het oude beschermingsregime treedt terug. Handelingen in of rondom Beschermde Natuurmonumenten die buiten de Natura 2000 gebieden liggen, zijn verboden als ze schadelijk kunnen zijn voor het natuurschoon, voor de natuurwetenschappelijke betekenis of voor dieren en planten in dat gebied, of als ze het Beschermde Natuurmonument ontsieren. Dit geldt echter niet als de minister van LNV of de provincie een vergunning heeft verleend.

Externe werking

De kwaliteit van Natura 2000 gebieden is mede afhankelijk van de ruime omgeving. Als een activiteit die buiten een beschermd gebied plaats zal vinden, negatieve gevolgen kan hebben voor een Natura 2000 gebied, moet deze beoordeeld worden. Locale en regionale overheden mogen in bestemmingsplannen geen ontwikkelingen mogelijk maken die in potentie een bedreiging voor Natura 2000 gebieden inhouden. Dit geldt voor nieuwe ontwikkelingen maar in beginsel ook voor bestaand gebruik.

Activiteiten op korte afstand van een Natura 2000 gebied kunnen kwalificerende soorten in het Natura 2000 gebied verstoren of verontrusten. Ook activiteiten op grotere afstand van een Natura 2000 gebied kunnen gevolgen hebben voor Natura 2000 gebieden, zoals hydrologische effecten (bijvoorbeeld als gevolg van grote grondwateronttrekkingen) en een toename van vliegverkeer. Verstoring treedt ook op wanneer kwalificerende soorten vanuit het Natura 2000 gebied gebruik maken van de omgeving en dat gebruik door ruimtelijke ontwikkelingen minder mogelijk wordt. Een dergelijke situatie kan zich voordoen bij een soort als de Wespandief, die binnen een straal van zeven kilometer rond zijn nest foerageergebieden bezoekt. Als een Natura 2000 gebied is aangewezen als broedgebied voor deze soort, zijn hiermee ook zijn foerageergebieden rond het Natura 2000 gebied beschermd. De bescherming van Natura 2000 gebieden is dus ook buiten de gebiedsgrenzen van kracht. Dit wordt aangeduid met de term externe werking.

Toetsing volgens de Natuurbeschermingswet

Als er nieuwe activiteiten in of nabij een Natura 2000 gebied plaatsvinden, moet oriënterend onderzoek uitwijzen of er een kans is dat deze significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen van de Natura 2000 gebieden hebben. Deze oriëntatie is de Voortoets. Er zijn drie uitkomsten daarvan mogelijk (ministerie van LNV 2005):

1. Er is zeker geen negatief effect. Dit betekent dat er geen vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 nodig is.
2. Er is wel een mogelijk negatief effect, maar dit is zeker geen significant negatief effect. Dit betekent dat een vergunning moet worden aangevraagd die vergezeld moet gaan van de zogenaamde Verslechterings- en verstoringstoets.
3. Er is een kans op een significant negatief effect. Dan moet een vergunningsprocedure worden gevolgd die vergezeld moet gaan van een Passende beoordeling. Hiervoor is onderzoek nodig op basis van de beste wetenschappelijke kennis ter zake. Als op grond

hiervan wederom blijkt dat niet valt uit te sluiten dat het plan significante gevolgen heeft voor het gebied, kan de provincie slechts een vergunning verlenen als voldaan wordt aan de zogenaamde 'ADC-criteria'. Dat wil zeggen dat er geen alternatieven (A) voor het plan zijn, er een dwingende reden van groot openbaar belang (D) met het plan is gemoeid en vóór de ingreep compensatie van natuurwaarden (C) is gerealiseerd.

In een korte natuurtoets of quickscan is meestal de Voortoets opgenomen in de teksten over gebiedsbescherming. Een Verslechterings- en verstoringstoets of een Passende beoordeling valt buiten de reikwijdte van een quickscan.

1.2 Overige vormen van gebiedsbescherming

De Ecologische hoofdstructuur (EHS) is onderdeel van het rijksbeleid voor een netwerk van natuurgebieden door Nederland. De provincies zijn verantwoordelijk voor een invulling van de EHS is een provinciale EHS. Waar de grenzen nog globaal zijn vastgesteld, moeten onomkeerbare ingrepen voorkomen worden. Na vaststelling van de exacte grenzen zijn ruimtelijke ingrepen binnen de EHS niet toegestaan, indien deze leiden tot aantasting van de wezenlijke waarden van het gebied. In uitzonderingsgevallen kan de provincie de natuurwaarden en functies van het EHS-gebied laten wijken voor andere functies van groot maatschappelijk belang. De initiatiefnemer dient deze belangen en mogelijke alternatieven uitgebreid te motiveren. Daarnaast dienen compenserende dan wel mitigerende maatregelen te worden uitgevoerd (ministerie van LNV 2003).

Op provinciaal niveau kan regelgeving zijn ontwikkeld om in weidegebieden mogelijkheden te creëren voor een extra bescherming van foeragerende watervogels tijdens de winter en weidevogels. Zo kunnen gebieden zijn aangewezen als ganzenfoerageergebied en/of weidevogelgebied. De bescherming van de overige natuurgebieden is veelal geregeld in bestemmingsplannen die zijn opgesteld krachtens de Wet op de Ruimtelijke Ordening.

2. SOORTBESCHERMING

2.1 Flora- en faunawet

In de Flora- en faunawet is de bescherming geregeld van soorten die in die wet zijn genoemd. Deze soorten zijn ingedeeld in beschermingscategorieën (Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten). Daarnaast geldt voor alle in het wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving de 'zorgplicht'. Vanaf 26 augustus 2009 geldt een gewijzigde aanpak betreffende de beoordeling van ontheffingsaanvragen.

Zorgplicht

De zorgplicht houdt in dat iedereen dient te voorkomen dat zijn handelen nadelige gevolgen voor flora en fauna heeft. Als dat niet mogelijk is, dienen die gevolgen zoveel mogelijk beperkt of ongedaan gemaakt te worden (artikel 2). De zorgplicht geldt altijd, zowel voor beschermde als onbeschermde soorten. Bij overtreding zijn er overigens geen sancties.

Beschermde soorten

In de Flora- en faunawet heeft de overheid van nature in Nederland voorkomende planten- en diersoorten aangewezen die beschermd moeten worden. Ook de beschermde soorten onder de Europese richtlijnen (Habitatrichtlijn en Vogelrichtlijn) zijn hierin opgenomen. De bescherming houdt in dat het verboden is om beschermde, inheemse planten te beschadigen (artikel 8). Het is ook verboden om beschermde, inheemse dieren te doden, verontrusten, dan wel hun nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen te beschadigen, te vernielen, uit te halen of te verstoren (artikelen 9 tot en met 12).

Zorgvuldig handelen

'Zorgvuldig handelen' (artikelen 2b, 2c, 2d en 16c AMvB) gaat verder dan het voldoen aan de zorgplicht. Dit begrip is gekoppeld aan de beschermde soorten waarvoor ontheffing kan worden aangevraagd. Niet-zorgvuldig handelen is strafbaar. Zorgvuldig handelen vereist altijd een *inspanning* om te overzien wat de beoogde ingreep teweeg zal brengen. Een initiatiefnemer moet bijvoorbeeld altijd vooraf inventariseren welke beschermde, niet-vrijgestelde soorten aanwezig zijn in een gebied waar een ingreep is gepland. Ook moet hij in redelijkheid alles doen of laten om te *voorkomen, of zoveel mogelijk te beperken*, dat de artikelen 8-12 van de Flora- en faunawet worden overtreden. De eerste stap daartoe is een goede planning, bijvoorbeeld om verstoring van dieren in de voortplantingstijd te voorkomen.

Beschermingsregimes

In 2005 is een aantal wijzigingen van Algemene Maatregelen van Bestuur (AMvB) bij de Flora- en faunawet in werking getreden. Hierdoor is het beschermingsregime van inheemse beschermde planten en dieren vastgelegd. Er zijn vier beschermingscategorieën, namelijk voor de soorten in tabel 1, 2 en 3 en de vogels. De indeling van de soorten is bepaald door de zeldzaamheid of de mate van bedreiging van soorten in Nederland, waarbij ook de aangewezen onder de Habitatrichtlijn zijn ingepast. Het gaat om de volgende beschermingscategorieën en de beoordeling voor projecten in het kader van ruimtelijke ontwikkeling:

1. Licht beschermde soorten van tabel 1. Voor deze soorten geldt een algehele vrijstelling.
2. Middelzwaar beschermde soorten van tabel 2. Dit zijn soorten waarvoor bij ruimtelijke ontwikkeling vrijstelling mogelijk is, mits aantoonbaar wordt gewerkt conform een door LNV goedgekeurde *gedragscode*.
3. Zwaar beschermde soorten van tabel 3. Bij verstoring daarvan kan een *ontheffing* nodig zijn.
4. Vogels.

Een ontheffing is een toestemming om in een bepaald geval af te kunnen wijken van een of meer verbodsbepalingen, zoals deze zijn vastgelegd in de artikelen 8 t/m 13 van de Flora- en faunawet.

Tabel 1.

Deze tabel bevat licht beschermde, algemeen voorkomende planten- en diersoorten, zoals Zwanenbloem, Bruine kikker, Bosmuis, Bunzing en Egel. De wetgever gaat ervan uit dat verlening van vrijstelling voor deze soorten geen afbreuk doet aan hun huidige, gunstige staat van instandhouding. Bij ruimtelijke ontwikkeling hoeft voor de verstoring van deze soorten geen ontheffing te worden aangevraagd. Uiteraard geldt wél de zorgplicht (zie hiervoor).

Tabel 2.

De tweede categorie betreft middelzwaar beschermde soorten. Hieronder is beschreven hoe met verstoring van deze soorten moet worden omgegaan bij gebruik van een gedragscode en zonder het gebruik daarvan.

Wanneer de beoogde werkzaamheden worden uitgevoerd volgens een gedragscode, hoeft voor de verstoring van soorten van tabel 2 geen ontheffing te worden aangevraagd. De gedragscode vermeldt hoe bij het uitvoeren van de werkzaamheden schade aan planten en dieren en hun verblijfplaatsen kan worden voorkomen of zoveel mogelijk wordt beperkt. De gedragscode die voor vrijstelling is vereist, moet goedgekeurd zijn door LNV en van toepassing zijn op de beoogde activiteit. Op de site van LNV zijn alle goedgekeurde

gedragscodes beschikbaar die door verscheidene brancheorganisaties zijn opgesteld. Er moet *aantoonbaar* volgens de gedragscode worden gewerkt om te voldoen aan de bewijslast. Dit betekent dat de werkprocessen gedocumenteerd moeten worden.

Als er geen gedragscode wordt gebruikt bij de uitvoering van de beoogde werkzaamheden, moet bij overtreding van de artikelen 8-12 een ontheffing worden aangevraagd. De toetsing die dan plaatsvindt, betreft een 'lichte toets'. Hierbij wordt getoetst of de activiteiten de gunstige staat van instandhouding van een soort in gevaar brengen. Deze toets vereist dat er inzicht moet zijn in de betekenis van het plangebied als leefgebied voor de soort in relatie tot de omliggende populaties. Als dat inzicht niet bestaat, dient daar onderzoek naar plaats te vinden (omgevingscheck). Dat kan betekenen dat ook onderzoek buiten het plangebied nodig is. De aanvraag wordt beoordeeld aan de hand van de volgende criteria:

- In welke mate wordt de functionaliteit van de vaste voortplantings-, rust- en/of verblijfplaats aangetast door uw activiteiten?
- Komt de gunstige staat van instandhouding niet in gevaar?

Indien kan worden aangetoond dat de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaatsen van een soort wordt gegarandeerd, hoeft er bij een ruimtelijke ontwikkeling geen ontheffing te worden aangevraagd ten aanzien van soorten uit tabel 2. Dat betekent vrijwel altijd dat, aantoonbaar opgenomen in de plannen, voldoende mitigerende en/of compenserende maatregelen worden uitgevoerd. Is die garantie niet te geven (bijvoorbeeld doordat de mitigerende maatregelen mogelijk niet afdoende zijn), dan moet alsnog via een ontheffingsaanvraag aan LNV worden gevraagd om te bepalen of een ontheffing nodig is.

Tabel 3.

Dit betreft zwaar beschermde soorten. Deze tabel bevat de soorten die zijn vermeld in Bijlage 1 Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten en de soorten die zijn vermeld in Bijlage IV van de Habitatrichtlijn. Wanneer ten aanzien van een of meer soorten uit Bijlage 1 of Bijlage IV verbodsbepalingen worden overtreden door een ruimtelijke ontwikkeling, kan een ontheffingsaanvraag nodig zijn, die wordt getoetst aan de volgende criteria:

- In welke mate wordt de functionaliteit van de vaste voortplantings-, rust- en/of verblijfplaats aangetast door de activiteiten?
- Komt de gunstige staat van instandhouding niet in gevaar?
- Is er een wettelijk belang?
- Is er een andere bevredigende oplossing?

Voor een ontheffing moet aan alle criteria zijn voldaan.

Voor de Bijlage 1-soorten van tabel 3 kan ontheffing worden aangevraagd op grond van de belangen die in het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten zijn genoemd. Bij een ruimtelijke ingreep kan het om de volgende belangen gaan:

- Bescherming van flora en fauna.
- Volksgezondheid of openbare veiligheid.
- Dwingende reden van openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor milieu, wezenlijk gunstige effecten.
- Uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling.

Voor de Bijlage IV-soorten van tabel 3 geldt dat er alleen vrijstelling mogelijk is op grond van de wettelijke belangen die in de Habitatrichtlijn zijn genoemd. Deze zijn:

- Bescherming van flora en fauna.
- Volksgezondheid of openbare veiligheid.
- Dwingende reden van openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor milieu, wezenlijk gunstige effecten.

Het belang van een ruimtelijke ontwikkeling geldt voor deze soorten dus niet.

Indien kan worden aangetoond dat de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaatsen van een soort wordt gegarandeerd, hoeft er bij een ruimtelijke ontwikkeling geen ontheffing te worden aangevraagd ten aanzien van soorten uit tabel 3. Dat betekent vrijwel altijd dat, aantoonbaar opgenomen in de plannen, voldoende mitigerende en/of compenserende maatregelen worden uitgevoerd. Is die garantie niet te geven (bijvoorbeeld doordat de mitigerende maatregelen mogelijk niet afdoende zijn), dan moet alsnog via een ontheffingsaanvraag aan LNV worden gevraagd om te bepalen of een ontheffing nodig is.

Vogels

Tijdens werkzaamheden moet rekening worden gehouden met de broedperiode van vogels. De Flora- en faunawet kent geen standaardperiode voor het broedseizoen, maar van veel vogelsoorten is bekend dat de broedperiode ligt tussen half maart en half juli. Het is voor de wet van belang of broedgevallen aanwezig zijn die door de werkzaamheden kunnen worden verstoord. De meeste soorten zijn elk broedseizoen in staat om een nieuw nest te maken. Deze vogelnesten voor eenmalig gebruik vallen alleen tijdens de broedperiode onder bescherming van artikel 11 van de Flora- en faunawet. Voor versturende werkzaamheden buiten de broedperiode is dus geen ontheffing nodig. Er is evenmin ontheffing nodig voor het nemen van maatregelen vooraf aan de broedperiode, die de vestiging van vogels voorkomen. Ontstaan er binnen of nabij het plangebied toch nesten die kunnen worden verstoord, dan dienen de werkzaamheden te worden gestaakt tot na de broedperiode.

Verblijfplaatsen van vogels die hun verblijfplaats het gehele jaar gebruiken, zijn jaarrond beschermd. Er is in augustus 2009 door LNV een indicatieve lijst gepubliceerd van jaarrond beschermde vogelnesten, waarin vijf categorieën zijn te onderscheiden. Daarin zijn bijvoorbeeld Gierzwaluw, Kerkuil, Ransuil, Roek en Sperwer opgenomen. Eén van de categorieën betreft soorten die geen jaarrond beschermde verblijfplaats hebben, maar wel vaak terugkeren naar de locatie waar zij het vorige jaar gebroed hebben. Dat geldt bijvoorbeeld voor zwaluw- en spechtsoorten.

Indien kan worden aangetoond dat de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaatsen van de vogelsoorten op bovengenoemde lijst wordt gegarandeerd, hoeft er bij een verstoring geen ontheffing te worden aangevraagd. Dat betekent vrijwel altijd dat er een omgevingscheck van belang is om te kunnen bepalen of nabij het plangebied voldoende leefruimte beschikbaar is. Een deskundige bepaalt dan of er voldoende gelegenheid is voor de soort om zelfstandig een vervangend nest te vinden in de omgeving. Is dit niet het geval, dan moet, voor zover mogelijk, een alternatief nest worden geboden. Is dat ook niet mogelijk, dan moet ontheffing worden aangevraagd.

Voor vogels geldt dat alleen ontheffing kan worden verkregen op grond van een wettelijk belang uit de Vogelrichtlijn. Deze belangen zijn:

- Bescherming van flora en fauna.
- Veiligheid van het luchtverkeer.
- Volksgezondheid of openbare veiligheid.

Het belang van een ruimtelijke ontwikkeling geldt voor deze soorten dus niet.

2.2 Rode Lijsten

Nederland heeft voor een aantal bedreigde en kwetsbare planten- en diergroepen Rode Lijsten samengesteld. De doelstelling van de Rode Lijst is het bieden van duurzame bescherming aan een soort en zijn leefgebied. De Rode Lijst bestaat uit Nederlandse soorten die vanwege hun aantalsverloop of kwetsbaarheid speciale aandacht nodig hebben om hun voorkomen in ons land veilig te stellen. Hoewel de Rode Lijsten officieel door het ministerie van LNV zijn vastgesteld, hebben ze geen juridische status. Wel verwacht het ministerie van LNV van de verschillende overheden en terreinbeherende organisaties dat zij bij beleid en beheer rekening houden met de Rode Lijsten. Een aantal Rode-Lijstsoorten is ondergebracht in de Flora- en faunawet. Op 26 augustus 2009 zijn wijzigingen uitgevoerd in de soortenlijsten van de Rode Lijst.

3. ECOLOGISCHE BEOORDELING

Bij een ecologische beoordeling dient onderzocht te worden of de beoogde plannen een bedreiging vormen voor beschermde (natuur)gebieden in de regio en/of beschermde soorten.

Gebiedsbescherming

Ten aanzien van gebiedsbescherming komen de volgende vragen aan de orde:

1. Liggen er beschermde (natuur)gebieden in het plangebied of nabije omgeving?
2. Heeft de activiteit mogelijk (significant) negatieve gevolgen voor de beschermde gebieden?
3. Zijn die gevolgen te voorkomen?
4. Welke consequenties heeft dat voor de plannen (conclusies)?

Binnen de Natuurbeschermingswet vormen de eerste drie vragen de zogenaamde 'Voortoets'.

Er wordt gebruik gemaakt van websites van LNV en de provincie om te bepalen waar de grenzen liggen van beschermde gebieden. Op de website van LNV zijn de gegevens beschikbaar van alle Natura 2000 gebieden, zoals het (ontwerp)aanwijzingsbesluit met de instandhoudingsdoelen en begrenzing.

Soortbescherming

Ten aanzien van soortbescherming komen de volgende vragen aan de orde:

1. Komen in het plangebied beschermde en kritische soorten en vegetaties voor?
2. Zo ja, worden deze bij realisatie van het plan geschaad en kan dat voorkomen worden?
3. Zijn er vanuit de wet- en regelgeving bezwaren tegen de plannen?

Relevante soorten en vegetaties

Voor de eerste stap zijn overzichtswerken, websites en andere bronnen geraadpleegd en is veldonderzoek uitgevoerd. Daarbij is vaak ook informatie van derden betrokken. Er is daarbij vooral gelet op soorten die in het kader van de Flora- en faunawet en de Natuurbeschermingswet zijn beschermd, soorten die zijn opgenomen in de Rode Lijst en soorten die een indicatie geven van bepaalde ecologische kwaliteiten van het plangebied.

Bronnen

Voor de ecologische beoordeling wordt per soortgroep gebruik gemaakt van de meest recente informatiebronnen over de verspreiding van soorten in Nederland. Er wordt is in een aantal overzichtswerken en op betrouwbare websites nagegaan welke bijzondere en beschermde planten- en diersoorten er in (de ruime omgeving van) het betreffende plangebied voorkomen.

Veldonderzoek

De natuurwaarden worden eveneens onderzocht aan de hand van een veldbezoek. Hierbij wordt gelet op (sporen van) de aanwezigheid van beschermde en kwetsbare soorten in het plangebied. Daarnaast wordt beoordeeld voor welke beschermde soorten (die in de omgeving kunnen voorkomen) de ecologische randvoorwaarden in het plangebied aanwezig zijn. Het veldonderzoek is tevens van belang om een inschatting te kunnen maken van effecten die samenhangen met de beoogde activiteiten tijdens en na voltooiing van de werkzaamheden.

Effecten en beoordeling

Na de beschrijving van de relevante soorten die in en nabij het plangebied voorkomen, volgt een overzicht van de te verwachten effecten van de ingreep op de ecologische kwaliteiten van het plangebied. Deze verstoringen kunnen verder reiken dan de grenzen van het plangebied. We maken hier volgens de voorschriften van LNV in Werken aan Natura 2000 (ministerie van LNV 2004) onderscheid in vijf soorten effecten, onder te verdelen in kwantitatieve effecten (winst of verlies van habitats), kwalitatieve effecten (chemische effecten, fysieke effecten en verstoring) en achteruitgang in ruimtelijke samenhang (versnippering). Het gaat in alle gevallen om effecten die een verstoring veroorzaken van de (beschermde) soorten en van de functionaliteit van hun leefgebied.

De beoordeling vindt plaats aan de hand van de natuurwetgeving (Natuurbeschermingswet, Flora- en faunawet en Wet Ruimtelijke Ordening (i.c. Ecologische Hoofdstructuur). Bovendien kan een beoordeling nodig zijn ten aanzien van provinciale regelgeving, zoals betreffende ganzenfoerageergebied en weidevogelgebied. Het kan nodig zijn dat de initiatiefnemer contact opneemt met de provincie wanneer effecten op kunnen treden ten aanzien van ganzenfoerageergebied en weidevogels. Indien negatieve effecten kunnen optreden ten aanzien van de instandhoudingsdoelen van een Natura 2000 gebied of een Beschermd Natuurmonument, kan het nodig zijn om een vergunning volgens de Natuurbeschermingswet aan te vragen.

Wanneer verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet kunnen worden overtreden, dienen mitigerende en/of compenserende maatregelen in de plannen te worden opgenomen. Wanneer door dergelijke maatregelen de functionaliteit van het leefgebied gegarandeerd is, is er geen ontheffing nodig (paragraaf 2.1).